

כִּי עוֹד אֶמִּין גַּם בְּאָדָם:

פנים בשירת טשרניחובסקי

פרופ' אבנר הולצמן

שיעור 1

טשרניחובסקי וביאליק - האומנם צמד ניגודים?

עיתון דבר, 15 באוקטובר 1943, עמ' השער

לעינינו עבר היום שאול טשרניחובסקי את הסף אל האלמוות. שעריו של היכל, שאליו נכנסים אהובי נפשה של אומה, נפתחים בשעה זו ורוח של אמהות נצחית מנשבת משם אלינו, כי שעה כזאת אין דומה לה לתחושת רציפותם וערבותם של דורות זה לזה. בחג האסיף הלך טשרניחובסקי – הוא אשר אל אלומות אסיפו הברוכות תשתחווינה אלומות אחיו. רינת צעדיו חיפתה על עוצם היבול שנשא, אך שדות העם לא ראו זה יובלות תנופת קוצרים כה רחבה. השירה העברית לא תשכח לו ולאחיו הבכור את חסד נעוריה וחסד כבודה שהושבו לה עם בואם. הם נתנו בה את נשמת החיים, והלמות לבה כיום הלא הוא המשך להלמות לבותיהם שנדמו. אומה זו שאש אוכלת בעמודיה מביאה היום כתר שירה שלה למקום שאין לחורבן ולכליה שליטה בו.

חיים נחמן ביאליק, מכתב ליוסף קלוזנר, 3 בדצמבר 1903, פרויקט בן-יהודה

השירים – כלם מצוינים, ושלי הרפה כמעט מכולם. – "לנכן התופרת" – לא בא כבשם הזה. אמור נא למזיק זה, לטשרניחובסקי, ש"מזיק" הוא. ראה נבאתי: עתיד הוא "מזיק" זה לשים בידו את כתר המשוררים על בלוריתו – ואזי אכף אני את קרחתי העלובה ואקרא ראשון לראשונים – יחי המלך! אגב, המרבה הוא לכתוב כעת? אנה הודיעני.

חיים נחמן ביאליק, שירתנו הצעירה (1906), פרויקט בן-יהודה

שירה חדשה היתה עומדת להולד, "שירת היחיד", וכת שלישית נבראה, כת "כובשי בסערה". בדמות "בחור יורד מן ההר" באה אלינו שירתם של אלו, ולא ברבים באה. צעירים מאחיהם, ובני חורין מהם, ומאושרים מהם – יחידים, מעבר אחר ומעולם אחר באו וצרור החיים החדשים על כתפם. אותם "החיים" מאותם המרחקים. דרכם היתה סלולה ורגלם קלה ובטוחה. קומתם לא היתה כפופה תחת החטוטרת של "סבל הירושה". מעשרת קפיה לא העלו בידם אפילו קומץ. זיקתם אל הישן כבר פקעה לגמרי וקופה של "מסורות" לא היתה תלויה להם מאחוריהם. את "הפסוק" לא ידעו ולא חפצו לדעתו. הם מצאו כבר את גופתו מושלכת בדרך – ופסעו עליה, וברגלם לא דבק מאום. כנגד זה ירדו לנו עמם עשרה קבין של צהלת חיים רעננים וגבורת עלומים. כ"אבירים" ממרחק באו, חזקי אגרוף ומגודלי בלורית, ועלו בחומה, שנפרצה אמנם כבר על-ידי "לסטים" קודמים להם... הללו לא שרו, כדרך היהודים, מעוני ומחולשה, אלא, אדרבא, כמעשה הגויים, מרוב כח ושפעת אונים. זו היתה "שירת החי על אדמות", תרועת העוז שבחיים בכבודה ובעצמה – תרועת טשרניחובסקי.

כנחל איתן פרצה שירה אדירה זו לשדה ספרותנו ותסחף בהמולת אביב את יתר הגדרות. היכן הדגש? ואיפה המלעיל? ואיה הי"א תנועות? נסתחפה שדם! – וכך יפה להם; תחת הדגש – כוכב הזה במרום, ותחת דקדוקי עניות – זרמי חיים ושללם.

שיעור 2

דיוקן עצמי ותעודת זהות: "אני מאמין" ו-"Nocturno"

שאל טשרניחובסקי, אני מאמין

שִׁחְקִי, שִׁחְקִי עַל הַחֲלוּמוֹת,
זוֹ אֲנִי הַחוֹלֵם שָׁח.
שִׁחְקִי כִּי בָאֲדָם אֲאֲמִין,
כִּי עוֹדֵנִי מֵאֲמִין בָּךְ.

כִּי עוֹד נִפְשִׁי דָרוֹר שׁוֹאֶפֶת
לֹא מִכֶּרְתִּיהָ לְעִגְל־פֹּז,
כִּי עוֹד אֲאֲמִין גַּם בָּאֲדָם,
גַּם בְּרוּחוֹ, רוּחַ עֹז.

רוּחוֹ יִשְׁלִיךְ כְּבִלֵּי־הַבֵּל,
יְרוֹמְמֵנוּ בְּמַתִּי־עַל;
לֹא בָרַעַב יְמוֹת עֶבֶד,
דָּרוֹר – לְנַפֶּשׁ, פֶּת – לְדָל.

שִׁחְקִי כִּי גַם בְּרַעוֹת אֲאֲמִין,
אֲאֲמִין, כִּי עוֹד אֶמְצָא לֵב,
לֵב תְּקוּתִי גַם תְּקוּתֶיךָ,
יְחוּשׁ אֲשֶׁר, יָבִין כָּאֵב.

אֲאֲמִינָה גַם בְּעֵתִיד,
אֶף אִם יִרְחַק זֶה הַיּוֹם,
אֶךְ בּוֹא יָבוֹא – יִשְׁאוּ שְׁלוֹם
אֶז וּבִרְכָּה לָאֵם מְלֵאָם.

יָשׁוּב יִפְרַח אֶז גַּם עָמִי,
וּבְאֶרֶץ יְקוֹם דּוֹר,
בְּרוֹז־כְּבִלְיוֹ יוֹסֵר מָנוּ,
עֵין־בְּעֵין יִרְאֶה אוֹר.

יְחִיָּה, יֶאֱהָב, יַפְעֵל, יַעֲשׂ,
דֹּוֹר בָּאָרֶץ אָמֵנָם חִי
לֹא בַעֲתִיד – בְּשָׁמַיִם,
חַי־רוּחַ לוֹ אֵין דִּי.

אֲזֵ שִׁיר חֲדָשׁ יִשִּׁיר מְשׁוֹרֵר,
לִיפִי וְנִשְׁגָּב לְבוֹ עֵר;
לוֹ, לְצַעִיר, מַעַל קִבְרִי
פְּרָחִים יִלְקֹטוּ לְזֹר.

אודיסה 1894

שואל טשרניחובסקי, NOCTURNO

קִצְתִּי בַקֶּרֶה – וְאֶעַל הָהָרָה.
זְרוּעוֹת לֵיל־כְּשָׁפִים קִדְמוֹנִי וְנִהְרָה,
זְרוּעוֹת לֵיל־שֶׁקֶט רַחֲב־הַיָּדִים,
לִילָה בֶן־חוֹרִים וְלוֹ הוּד יַפְעַת־פְּרָאִים,
נֶאֱוָה כְּבִקְדָּמַת הַיְצִירָה – וּבִטָּרָם
יִהְיֶה לְמֵאוֹר הַחֲשָׁמַל בְּזֶרֶם.

עֲרַפְלִי־אוֹר־כֶּסֶף מִמַּעַל נִגְרִים,
מוֹצָק וְאֲדִיר כָּל רֶכֶס הָהָרִים,
בִּכְח יִחְרְתוּ בַעֲבִי־הָעֲרַפֵּל
צֵל עֵץ וְעֵץ וְעֵקְמוֹמִיּוֹת הַשָּׁפֵל;
וּרְקֻמוֹת שֶׁל סְבָכִים וְגִזְעִים עֲרָמִים
סְבוּכִים וּכְרוּכִים כְּכֹתֵב הַחֲרֻטָּמִים.
יַעַר אֲרָנִים – וְעִמּוּדָיו עֲנָקִים –
נִדְמוּ כִּירָאִים, וּכְאֵלוֹ נִדְחָקִים
אִישׁ אֶל רַעְהוֹ, כְּבִיּוֹם מִהֶפְכָּה.
קִדְר הַיַּעַר, וְאִימָה חֲשֵׁכָה
נִפְלָה עַל בְּדִיו וְתַפְשָׁה פֶּאֲרוֹתָיו...
אֵין זֶה כִּי אִם גִּלְכָּד שֶׁם בְּשִׁלּוּחוֹתָיו
"הַלִּילָה הַקִּדְמוֹנִי", וְגִזְרֵיו מֵאֲחֻזִּים,
תְּלוּיִים בְּנִצְרִים וְדִלְיוֹת אֲרָזִים.

לְבִי יִתְפַּעֵם, וּמִפְּכִים אֲמַרִי:
שָׁלוֹם לָךְ, יַעֲר, וּשְׂאוּ שָׁלוֹם, הָרִי!
סֶהָ, אוֹר בּוֹדֵד, עֵין כָּל רוֹאָה!
אֲחִים-אֵיתָנִים בְּתִבֵּל וּמְלֶאָה,
נִפְצִי הִתְהוּ-וּבִהוּ וּשְׁבָרִיו!
נַעַל הַנֶּצַח בְּפָנֶיכֶם אֶת שְׁעָרָיו
וְעֶצְמָה וְחֶסֶן בְּחִיקְכֶם מִפְּכִים,
קוֹדְחִים וְחוֹדְרִים עַד אֶפְסֵי מְרַחֲקִים,
לְמַטִּיר מִכְמֶנִי הַחַיִּים עַל סִבִּיבֶם
לְהִיּוֹת נִיר פּוֹרָה לְחַיֵּי אֲבִיבֶם.
כֹּחַ וְעֶצְמָה אֵל הָבוּ לִי, הָבוּ!
לְרוֹת רְגָשֵׁי לְחַיִּים יִרְעָבוּ,
לְמִצּוֹת יָם תּוֹגָה עַל גְּלִיו וְנִטְפִּיו,
לְחַג בְּסֶעַר הַחֶשֶׁק וּרְשָׁפִיו,
לְכִיר אֶת שְׁגִיּוֹן-הָאוֹן וּשְׁכָרוֹנוֹ,
לְחִזּוֹת בְּסוֹד-אֵלִים וּבְכָל הַדֵּר גְּאוֹנוֹ.
וּכְשֶׁךְ סוֹעֶת חַיִּים וְעֶמֶד הַשְּׂאוֹן, –
עֵז לְהִתְמַכֵּר בְּלִי חֵת לְכַלְיוֹן,
לְהִיּוֹת, בְּהִשָּׁנוֹת הַדְּמוּת וְהַיָּמִים,
חוּט אֶחָד בְּרִשְׁתָּ כָּל כַּחוֹת-עוֹלָמִים,
רוֹקְמִים בְּגָלוּי וְאוֹרְגִים בְּסֶתֶר
חֵידַת הַחַיִּים לְעַד לֹא תִפְתָּר.

הוֹלֵךְ – וְעוֹמֵד מִתְבוֹנֵן לְרַגְעִים –
בוֹדֵד כֹּה אֵתֵעַ בֵּין כְּפֵי הַסְּלָעִים,
כְּמִזְרֵה הַנֶּדַח בְּאֵין-סוֹף שֶׁל הַבְּרִיאָה,
וּבְמַעֲרַכַת הַיָּקוּם שֶׁם יוֹפִיעַ
עֶרְעֵר בְּנִתִּיב אֶלְפֵי שָׁנִים וִירָחִים,
שָׁנִים הוֹעֲמוּ וְיֻבְלִים דוֹעֲכִים – – –

Felsenmeer

שיעור 3

"הנני היהודי - ריב לנו לעולמים": "לנוכח פסל אפולו"

שאל טשרניחובסקי, לנוכח פסל אפולו

באתי עדיך, אל נשכח מעולם,
אל ירחי-קדם וימים אחרים,
מולך על זרמי בני-אדם רעננים,
משברי-אונם בשפעת עלומים!
אל דור אדירים ונפילים בארץ,
כובש בזרועו גם גבול שוכני רמים
למושב גבורים בבניו בעטרת
עלי-הדפנה על מצחם הגאה,
רודה באיליו ונדמה להמה,
לשית נוספות על סוד מושלי תבל;
דור אל בארץ, שכור שפע החיים,
נכרי לגוי חולה ולבית הכואבים.
אל-נער, נאדר, רענן, כליל-יפי,
חולש על שמש ומסתרי-חיים
בערפלי השירה ובגנזי-גוניה,
בים הנגונים באלפי גלימו;
אל גיל החיים בכל עשרם והדרם,
תקפם וצפוני משכיות גוניהם.
באתי עדיך, - האם הכרתני?
הנני היהודי: ריב לנו לעולמים!...
ממי-אוקינוס בין חלקי יבשת
תהום הרובצת בינינו יבצר
למלא עד פיה בשאונם והמונם.
שחקים ורחב ערבות הן קצרו
מהשתרע בפּרץ, המפריד
תורת אבותי מדת מעריציה.
עינך הרואה בי! יען הרחקתי
לכת מכל אשר היו לפני

וְאַחֲרֵי בְּנִתִּיב יִתֵּעַ אָדָם בֶּן־תְּמוּתָהּ, -
הִנְנִי הָרָאוּשׁוֹן לְשָׁבִים אֵלֶיךָ,
רָגַע בּוֹ קִצְתִּי בְּגִסְסָה לְדוֹרוֹת,
בְּמוֹעֵד בּוֹ אֲשַׁבֵּר אֶזְקִי הַנֶּפֶשׁ,
נִפְשֵׁי הַחַיָּה, הַדְּבָקָה בְּאַרְץ.
זֶקֶן הָעָם – אֱלֹהֵיוּ זִקְנּוּ עִמּוֹ!
רָגְשׁוֹת נִצְמָתִים בְּיָדֵי חֲדָלִי־אוֹנִים,
קָמוּ לְתַחִיָּה מִמֶּסְגֶּר מָאֵת דּוֹרוֹת.
אוֹר־יָהּ לִי! אוֹר־יָהּ! בִּי קוֹרָא כָּל גֶּרֶם,
חַיִּים, הוּא חַיִּים! עַל עֵצָם כָּל עוֹרֶק.
אוֹר־יָהּ וְחַיִּים!

וְאַבָּא אֵלֶיךָ.
בָּאתִי עֲדִיךָ. מוֹל פְּסֶלֶךָ אֶקְדָּה.
פְּסֶלֶךָ – סֶמֶל הַמָּאוֹר בְּחַיִּים;
אֶקְדֶּה, אֶכְרַעָה לְטוֹב וְלַנֶּעֱלָה,
לְאִשָּׁר הוּא נִשְׂא בְּמֵלָא כָּל הָעוֹלָם,
לְאִשָּׁר הוּא נִהְדָּר בְּמֵלָא כָּל הַבְּרִיאָה,
לְאִשָּׁר יֵשׁ מְרוֹמָם בְּסוּד־סוּדוֹת הַיְצִירָה.
אֶכְרַע לְחַיִּים, לְגִבּוֹרָה וְלִיָּפִי,
אֶכְרַע לְכָל שְׂכִיּוֹת־הַחֲמֻדָּה, שֶׁשֶּׁדְּדוּ
פְּגָרֵי אֲנָשִׁים וְרָקֵב זֶרַע אָדָם,
מוֹרְדֵי הַחַיִּים מִיַּד צוּרֵי שְׂדֵי,
אֵל אֱלֹהֵי מַדְבָּרוֹת הַפֶּלִי,
אֵל אֱלֹהֵי כּוֹבְשֵׁי כְּנָעַן בְּסוּפָהּ, -
וַיֹּאסְרוּהוּ בְּרִצּוֹעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין...

1899

שיעור 4 האידיליה - "כחום היום"

שאל טשרניחובסקי, כחום היום

עמדה חמתו של תמוז באמצע שמים, משפיעה
שפע של אורות ונגהות על שדמות אוקרינה וגניה.
ימים של פלדות נשפכו; ושביבים, ורשפים וזהרורים
פזיזים, קלילים ומשחקים התפזרו לכל העברים;
נטפלו לפרחי הפרג, לכנפי צפרות הדורות.
ויש אשר יצאו במחול היתושים על פני השלוליות,
רוקדים כנגד החמה עם ולדות של חסיל עליזים;
אלה באו לבין עלים ובסדקי מעניות החבאו,
ואלה, המפגרים בהם, נפזרו לבין מי-קלוח
קטן ומהיר ומפטפט בין עפרות-זהב רטבים;
אפס אף אחד מהם לא שב כל-עמת שבאו.
נכר, לא היה ברצונם להתכנס, כילדים שובבים
פורשים מאמם ונחבאים, ואין למצוא אותם בפנות.
וקלטו השדמות לתוכן שברירי האורים הנפוצים
וכסו עליהם, והצפינום בחיקן הפורה והחמים,
כפתור ונצה יספגום, ובמסגרות תאיהן יביאום,
והיה לאחר שעבר תור עלים רכים בארץ,
פלטו השדמות והכרים את נפצי האורות השמורים,
ועלו הזהרורים, והיו הרשפים לגרגרי
שעורה בעלת-שפם, וחטה כבדת-זרעונים,
שפון זוקף קומתו.
ופשט הזהב התחתון
ונגע בזהב העליון, ויתלכדו אורות באורות,
וגבר החם עד מאד. עד שימו מחנק לנפש.
וכלתה רגל משוק ורחובות הכפרים ישמו.
שליטה לא תהיה לחמה אך בזוית זו או אחרת,
פנת סתרים, אם יהיו שפולי הגג לה כתריסים
בפני פרענות-החם.
ונמצאה אותה הפנה

מִצְלָה מַעֲבָר לְכַתֵּל, כְּתֹל צְפוּנֵי־מַעֲרָב,
 לְבֵית הָאֲסוּרִים בְּכָפָר, מִשְׁמֵשׁ גַּם בֵּית־הַפְּקִידוֹת.
 שְׁלֵשָׁה נִזְדַּמְּנוּ לְאוֹתָהּ פֶּנֶת הַסְּתָרִים הַפְּעָם:
 מֹשֶׁה אַהֲרֹן הַגּוֹץ, הַמִּכְנָה בְּגוּיִם "הַצְלוּי".
 אֲרַע לוֹ מֵאֲרַע, וְנִפְלָה דִּלְקָה בְּבִיתוֹ, וְהוּא יֵשֵׁן
 בְּאוֹתָהּ שְׁעָה עַל גִּגּוֹ, – וְנִכְוָה, וְאִם הִצִּיל אֶת נַפְשׁוֹ.
 מְלֹאכְתּוֹ, מְלֹאכֶת־צוֹבֵעַ, נַעֲשִׂית כָּל יְמֵי־קִיץ,
 וְכֹן שָׁבָאוּ יְמֵי־חֶרֶף – יֵשֵׁב בְּבִיתוֹ וְרַעֲב.
 וְאֵלֶּה הַשָּׁנִים, שְׁיִשְׁבוּ עִם מֹשֶׁה אַהֲרֹן בְּיַחַד:
 וְסָקָה גוֹנֵב־הַסּוּסִים וְיוֹכִים, הַמְּלֶאךָ הַשּׁוֹמֵר
 בֵּית־הַפְּקִידוֹת בְּכָפָר וְאֶת בֵּית־הָאֲסוּרִים עַל יָדוֹ,
 "מְקַרָּה" בְּלִשׁוֹן הָאֲכָרִים. לְאוֹתָהּ מִשְׁרָה נִתְמַנָּה
 יַעַן הִיָּה קִטֵּעַ, כֵּן שָׁב מִמְּלַחֲמַת קָרִים בֵּיתָהּ.
 וְאִיזָה הַדֶּרֶךְ הֵם בָּאוּ לְשִׁבְתָּ בְּיַחַד הַפְּעָם?
 רָאוּ זִקְנֵי הַכָּפָר, שְׁתַּרְיִסֵי חִלּוֹנוֹת "הַמְּקַרָּה"
 מִמֶּשׁ נִתְנַנְּנוּ מֵרֵב שְׁמוּשׁ וּמַחֲמַת רֵב שָׁנִים,
 עֲמָדוֹ מְכַרִּיזִים בְּאֶסְפָּה: שְׁיִישׁ לְהִתִּישֵׁב בְּדָבָר,
 שְׁמָא הוּא כָּבֵר מִן הַיֵּשֶׁר לְהַבִּיא יְהוּדֵי "לְצִבֵּעַ".
 לְאַחַר מִשְׁא־וּמַתָּן, כְּשֶׁנֶּדֶב הַ"צְלוּי" הֵינּוּ יֵין,
 נִצְחָחוּ בְּעַל־יָהּ "הֵן" וְהִשְׁווּ עִם אוֹתוֹ הַיְּהוּדִי.
 עֲתָה עֲמַד מְזִיעַ בֵּין תָּרִיס וְתָרִיס וּבְמִכְחוֹל
 מִזָּה, מַעֲבִיר וּמְנַמֵּר, נוֹשֵׁם בֵּין מְשִׁיחָה לְמְשִׁיחָה.
 הֵיטָה לוֹ כָּבֵר חֲזָקָה: מִתַּחַת יָדוֹ לֹא יוֹצִיא
 דָּבָר שְׁאִינוֹ מִתְקָן – וְהַפְּלִיא לַעֲשׂוֹת הַפְּעָם.
 וְכִכָּה מִשַּׁח הַתָּרִיסִים: יֶרֶק, יֶרֶקָן שֶׁל נַחֲשֶׁת,
 מִשַּׁח הַטְּבֵלָא וְאֶת מִסְגְּרָתָהּ כְּלָפִי הָרְחוּבוֹת:
 בְּאֶמְצַע הַטְּבֵלָא חוּג אָדָם וְנִקְדַּת־הַמֶּרְכָּז אֲדָמָה,
 לְקַח לוֹ צִבֵּעַ הַשָּׂרֵק וְלֹא חָס עַל מְמוֹנוֹ, חֲלִילָה!
 וַיִּצְאוּ מִמֶּרְכָּז־הַמַּעֲגָל קְרֹנִים, חֲצָאִים שֶׁל קֶטֶר,
 קֶרֶן צֶהֱבָה וְכַחֲלָה, צֶהֱבָה וְכַחֲלָה וְגוֹמֵר.
 וְתַחַת הַמַּעֲגָל כְּעֵין פָּרַח, וְלֹא הִיָּה וְלֹא נִבְרָא כְּמֹהוּ,
 יָפָה עַד לְהַפְּלִיא מְאֹד: שְׁלֵשָׁה כְּפֻתוֹרִים שְׁעוּלִים
 בְּקִנְיָה אֶחָד, וְהוּא לָבֵן, וְכַפְתּוֹר וְכַפְתּוֹר וּפְרָחִיו,
 חֲצָצִים אֲדָמִים וְחֲצָצִים כְּתָמִים, מַעֲשֵׂה־שְׁבָכָה.
 יָפִים כָּל־כֶּךְ, שְׁאִין הִפָּה יָכוֹל לְהַגִּיד אֶת שְׁבָחָם!

וְהָיָה כְּשֶׁרָאוּם הַכֹּפְרִיִּים עֲמָדוֹ מִשְׁתָּאִים, וְאַחֵר
נִעְנְעוּ בְּרָאשָׁם וְאָמְרוּ: "אֵלֶּה הֵם מַעֲשֵׂה "הַצְלוּי"! –
וְאוֹלָם בְּשָׁעָה זֹאת עוֹד הַ"צְלוּי" עוֹמֵד עַל מְלֶאכְתּוֹ,
וְיוֹשְׁבֵי הַ"גּוֹיִם" עַל יְדוֹ טְרוּדִים בְּמַעֲשֵׂה-מְכַמֶּרֶת
(הָיָה בֵּין כְּתָלֵי הַ"מְקָרָה" יָשׁוּב גָּדוֹל לְעֶכְבְּרִים,
וְיוֹצֵאִים הָיוּ בַּיּוֹם וְנִתְקָלִים בְּרִגְלֵי הַבָּאִים,
מְבַלְבְּלִים דַּעְתָּם, מְטִילִים אִימָה יִתְרָה עַל נָשִׁים).
יֹשֵׁב יוֹכִים עַל הַסּוּלָלָה וּסְקָה עוֹזֵר עַל יְדוֹ.
יָצָא אָף הוּא מִן הַ"מְקָרָה" – בְּשַׁעַת הַחֵם אֵין מִחְמִירִין –
לִישֵׁב בַּצֵּל וּלְשִׁיחַ קֶצֶת שִׁיחַת יְדִידִים בַּחֲבוּרָה.
וְכֵן הָיָה וְסְקָה מְסַפֵּר עַל אוֹדוֹת הַ"מְכַשׁוּל" שֶׁגָּרַם
עֲכָשׁוֹ לוֹ יְשִׁיבָה בַּ"מְקָרָה": "מַעֲשֵׂה בַּחֲבֵל שְׁמָצָא...
(וְשָׁכַח, בְּמַחֲלָה, הָעֶקֶר: שֶׁהָיָה קָשׁוּר בַּחֲבֵל,
מִמֶּשׁ בְּאוֹתוֹ הַחֲבֵל, סוֹס גָּמוּר, הֵינּוּ – סוֹס זָרִים...)
"כֵּן, אֲנִשִּׁי חֶסֶד, רַק חֲבֵל – וְנִתְפָּשׁ... וְיָצָא גְזוּר־דִּינוֹ,
בַּעֲוֹנוֹתָיו הָרַבִּים, יְשִׁיבָה שֶׁל עֲרָאִי בַּ"מְקָרָה"...
כִּכָּה יֵשְׁבוּ בְּנֵי-אָדָם אֵלֶּה טְרוּדִים בְּעֶסְקֵיהֶם,
תּוֹלְשִׁים תֵּיל-הַבְּרֹזֶל מִפְּקַעַת וְיוֹכִים הוּא מְקַבֵּלֵם,
עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה-קֶרֶס לְקַבּוֹל חֲתִיכוֹת נְקִיָּקִים, –
עַד שֶׁעָלָה בְּאֻזְנֵיהֶם קוֹל פְּסִיעוֹת קָלוֹת בְּרַחוּבוֹת.
וְעֲמָדָה חֲמָתוֹ שֶׁל תַּמּוּז בְּאֻמְצָע שְׁמִים לוֹהֶטֶת,
וְכָלֶתָה רֶגֶל מְשׁוּק וְרַחוּבוֹת הַכֹּפְרִים שׁוֹמְמִים,
וְאָדָם אֵין מִן הַחוּץ, שִׁיעֲשֵׂה דֶרֶכּוֹ הַפָּעֵם.
הַפְּנוּ אֶת רֹאשָׁם לְדַעַת וְלִרְאוֹת, מִי הוּא הַהוֹלֵךְ
מִצְמִיץ, תוֹךְ-כִּדִּי-דְבוּר, וְסְקָה אֶת עֵינָיו הַזְּרִיזוֹת
מִשֶּׁה-אַהֲרֹן שֶׁם לְאִטּוֹ מְכַחֲלוֹ בְּדִלּוֹ,
וְשׁוֹמֵר הַמֶּאֱסֵר, יוֹכִים, אָף הוּא לֹא הִחִישׁ מַעֲשֵׂהוּ,
מִעֲמִיד מְכַמֶּרֶתוֹ כְּנֶגְדּוֹ, מַעֲבִיר אֶת כַּפָּיו עַל זָקְנוֹ,
בֵּינוֹ לְבֵין עֲצָמוֹ מִשְׁתַּעַל וּמִזְעִזֵּעַ צִוְּאָרוֹ הַשְּׁחוּף.
תַּמְהוֹ הַשְּׁלֵשָׁה בְּרֹאוֹתָם אֶת שְׁמִחַת הַזֶּקֶן,
שְׁחוּחַ, כְּדֶרֶכּוֹ, סָבִיב צִוְּאָרוֹ כְּרוּכָה מְטַפַּחַת,
יָדָיו נִתּוֹנוֹת בְּתוֹךְ שְׁרוּלֵי קַפּוּטָה שֶׁל אֶטְלָס,
יָמִין בְּשְׁרוּלֵי שֶׁל שְׁמָאֵל וּשְׁמָאֵל בְּשְׁרוּלֵי שֶׁל יָמִין;
קָלוֹת פְּסִיעוֹתָיו וְזְרִיזוֹת, וְסִפֵּר תַּחַת בֵּית שְׁחִיו.
וְגַחֵף הַזֶּקֶן כְּשֶׁרָאָם, נִגָּשׁ וּבִרְכָם וְעֲמָד,

נותן שלום ומחזיר – וְנִדְבָר עִם אוֹתוֹ "הַצֵּלוּי":
 – "יִסּוּר הַנֶּה, בֶּן-אָדָם! הֲלִיכָה זֶה לָמָּה הִיא בָּאָה?
 'מַעֲנֵה-לְשׁוֹן' בִּידֶךָ"? – "לְבַקֵּר בֶּן-זְקוּנִי הַלְכָתִי,
 וְלִוְלָהּ בֶּן-זְקוּנִי הֵן מֵת". – "בְּרוּךְ דִּין הָאֱמֶת!
 אֵיךְ זֶה וּמָתִי? – וְאֲנִי מָאוּם לֹא שָׁמַעְתִּי עַד הַיּוֹם".
 נֶאֱנַח שְׁמִיחָה, וְכָכָה נִשָּׂא אִמְרָתוֹ וַיֹּאמֶר:
 – "בְּנִי, בְּרוּךְ הָשֵׁם, יְלָדִים כְּשֶׁאֵר יְלָדֵי-עוֹלָם;
 כֻּלָּם, יִדְעוּת ר' מֹשֶׁה, לֵאלֹהִים וְלֶאֱנָשִׁים; מַה שִּׁיחַ,
 פְּקָחִים, כְּלוּם יֵשׁ מַה לְהוֹסִיף? – מִמֶּשׁ, חֲכָמִים וְנִבּוֹנִים.
 נוֹלְדוּ וְטִפְחוּ וְגִדְלוּ, וְצִעַר גְּדוּלָם בְּשַׁעְתָּם,
 הָיוּ לֶאֱנָשִׁים – וּפְנוּ אִישׁ לְעַבְרוֹ, כְּדָרְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם.
 סְבוּר הָיִיתִי בְּשַׁעְתָּם, שָׁאִין לְמַעֲלָה מִטָּרְחָם:
 דָּרְכוּ שֶׁל אָדָם בְּכֶךְ לַהֲיוֹת הוֹלֵךְ וּמִגְזִים בְּדַבְּרָיו,
 אֵלֶּה הוֹלְכִים מוֹסִיפִים וַיֵּשׁ שְׁמִפְחִיתִים, מְקַטְנִים.
 כִּי מַעֲנֵשׁ נִפְטָרְתִּי – צָרִיךְ לוֹמַר הָאֱמֶת:
 נִשְׁר טְבוּרָם בְּזִמְנוֹ, בְּזִמְנוֹ הַצִּיצוֹ שְׁנִיָּהם,
 בְּשַׁעְתָּם זָחְלוּ עַל אַרְבַּע, בְּשַׁעְתָּם הִיטִיבוּ לְלָכֶת,
 וְגִדְלוּ ל'"חֶדֶר" וְלַעֲסָק, הַכֹּל כְּמַצּוֹת אֱלֹהִים,
 אֵין בִּינִיָּהם לְבֵין יֵתֶר אַחֲיָהֶם מְאוּמָה.
 נִכְנַס זֶה לְעִרְסָה – וְלֵאחֶר שָׁנָה וּמִחְצָה
 פָּנָה מְקוֹמוֹ לְאַחִיו, שְׁנוֹלֵד לְמִזֵּל טוֹב אַחֲרָיו.
 וְלִוְלָהּ קִטְנִי לֹא כֵן: בֶּן-זְקוּנִים לִי הָיָה, וְלֵאחֶר
 יֵאוּשׁ שֶׁל בָּנִים הוּא בָּא, וְעֵמֶד לְאִמּוֹ בְּקָשִׁי.
 גְּדוֹל הָיָה מִשְׁאָר בְּנִי, כָּל אַחֲיוֹ הַקּוֹדְמִים;
 וְהָיְתָה הַשְׁמִיחָה בְּמַעוֹנִי, שֶׁהַשְּׁלִים הַמִּנְיָן בְּבוֹאוֹ.
 הָיָה קֶצֶת צַעֲקָנִי, וְגַם זֶה מִמֵּדֶת הַקִּטְנִים,
 אֵלֹא לֵאחֶר שָׁעֵמֶד עַל רִגְלָיו וְהִתְחִיל מִפְטָפֵט –
 נִכָּר הָיָה מִיד, שָׁאִין "תְּפִיסָת" אַחֲיוֹ תְּפִיסָתוֹ.
 עָלָה לוֹ בְּקָשִׁי דְבוּרוֹ, וְגַם בְּאַלְפֵּי-בֵיתָא, כְּדֹאמְרִי
 אֵינְשִׁי, הֵלֶךְ וְנִכְשֵׁל, כְּהוֹלֵךְ עַל גְּבִי כְּלִנְסָאוֹת.
 נִכְנָסָה בּוֹ רוּחַ-שְׁטוּת! הָא כִּיצַד? חוֹלָם בְּהַקִּיץ:
 בּוֹרֵר לוֹ פָּנָה נִשְׁכָּחָה, וְעֵינָיו תִּמְהוּת וְגִדּוּלוֹת.
 וְחוֹבֵב הוּא אֶת הַגֵּן בְּלִילָה כְּשֶׁחֲשֵׁךְ וְנֹאֲלָם,
 מִשְׁפִּים לְהַסְתֵּכֵל בַּחֲמָה בְּעוֹד בִּקְרָר רָטֵב בְּטִלְלִים,
 עוֹמֵד וּמִבֵּיט וּבָא לְיָדֵי שְׁכָחָה שֶׁל מִנְחָה בְּעֶרְבַּי,

מִצִּיץ בְּלִהְבוֹת־מַעֲרָב, וְהַשֶּׁמֶשׁ הוֹלֵךְ וְדוֹעֵךְ,
נַעֲשֶׂה רֶשֶׁף – שְׂבִיב וְזִיק אַחֲרוֹן מִפְּרֶכֶס בְּמוֹתוֹ.
נִתְּנָה אֶמֶת לְהֹאמֵר: יָפִים שָׁמַיִם בְּלִילוֹת,
אֲלֵא מָה "תְּכָלִית" בָּזָה? וַיֵּשׁ שֶׁהוּא נֶחֱפָז הַשָּׂדֶה:
– וְלִוְלָה-שׁוֹטָה, לָאֵן? – "לִרְאוֹת בְּפֶרֶח־הַדָּגָן!
פְּרָחִים לְדָגֵן. וְהֵם קִטְנִים, כְּתָמִים וְנָאִים,
חַיִּים שֶׁל שְׁעָה לָהֶם וְאֵךְ זְרִיזִים זֹכִים לִרְאוֹתָם".
– "תּוֹרָה זֹו לָךְ מִנֵּין?" – קִבְּלָה מוֹנֵקָה וְטִימוֹשֶׁקָה,
"שֶׁקָּצִים" מִ"שֶׁקָּצִי" הַפֶּפֶר. וַיֵּשׁ אֲשֶׁר שָׂד בָּא וְכוֹפֶהוּ
לְרוֹץ דּוֹקָא בְּשַׁעַת גֶּשֶׁם וּשְׁלוּלִית בְּרַחוּבוֹת,
וְטִפֵּי הַגֶּשֶׁם הַיּוֹרֵד נִתְקַעוֹת בְּמִימֵי-שְׁלוּלִיּוֹת,
נִרְאוֹת כְּמִסְמְרוֹת תְּקוּעִים וְחוּדִיָּהֶם כְּלִפֵּי שָׁמַיִם.
דְּבָקָה בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת! וּבְאוֹתוֹ הַלֵּילָה, שֶׁקוֹרְאִים
לוֹ "לֵיל הָאֲנָקוֹר" בָּעֵם, שׁוֹטָה זֶה הָיָה זֹכָה
לְכַמָּה רְצוּעוֹת, עַדִּי יִשְׁתַּטַּח לוֹ עַל מִטָּתוֹ.
יּוֹשֵׁב לוֹ כְּאֲנָקוֹר נִפְחָד וְקוֹלֵט לְתוֹךְ עֵינָיו הַבְּרָקִים,
בֶּרֶק וּבֶרֶק כְּשֶׁהוּא שׁוֹרֵט מִחֲשָׁכֵי שָׁמַיִם,
וְעֵינָיו לֹא תִשָּׁבַע מִרְאוֹת...
אֵךְ לְבוֹ הָיָה לִב־זֶהָב,
זֶהָב מְזַקֵּק וְלֹא לֵב, וְלֹא הָיְתָה מַעוֹלָם פְּגִיעֵתוֹ
רָעָה אֲפִילוֹ בְּזָכוֹב שְׁעַל גְּבִי הַקִּיר; וְהִילָדִים
מִקְנֻטִּים הָיוּ אוֹתוֹ וְ"וְלִוְלָה-שׁוֹטָה" כְּנוֹהוּ,
וְעוֹד כְּנוֹיִים שֶׁל גֶּנְאִי, – וְלֹא קִבַּל עֲלֵיהֶם מַעוֹלָם;
מָרָה לֹא הָיְתָה אֵף טֶפֶה בְּלָבוֹ, לִב־זֶהָב וְתִרְנִי.
וְכַמָּה חֶבֶב כָּל חַי! דּוֹאֵג לְמִזְוֹנוֹת אֲנָקוֹרִים:
יוֹם-יוֹם עִם הַנֶּץ הַחֲמָה נֶאֱסָפוּ עָלָיו הַמוֹנִים,
בָּאִים וְחוֹטְפִים מִתּוֹךְ כִּפְיוֹ פְּתוֹתִים וְגִרְגָּרִים.
בְּעֶצְמוֹ לֹא טָעַם – וְכִבֵּר נַעֲנָה לְכִלְבֵּי הַחֲצָר,
פָּרַס לְחִתּוֹל הַמִּגְמֵר וְנִתְפַּשׁ בְּגִנְבַת הַחֶלֶב:
דּוֹאֵג לְחִלְדָּה שֶׁשֶּׁגְּרָה, וְחִבְתּוֹ הִיתְרָה נוֹדַעַת
לְיוֹנִים, וְשׁוֹבְכִים לוֹ עֲשֶׂה וְסָבֵל יְסוּרִים בְּשִׁבְלֵם,
וְעָלוּ לוֹ בְּמִלְקוֹת וּבְכָל פְּרָעָנוֹת וּרְצוּעוֹת וְהַכָּאוֹת.
שָׁמָּה רָאִיתָם יְהוּדִים מִפְּרִיחֵי-יוֹנִים מִימֵיכֶם?
וְעַמֵּד בְּכָל הַנְּסִיווֹנוֹת. וְכֵן נִתְיָאֲשָׁנוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא מִחוּ.
יַעֲשֶׂה מָה שִׁירְצָה! – וְנִמְלָאָה כָּל חֲצֵרָנוּ

יונים ותורים מכל המינים. כלום לא הייתי
 "שקץ" גם אני, בן-כפר? אך "מבינות" זו לו מניין?
 משה-אהרן, וכי מה, כסבור אתה לא למדני
 לקרא לכלן בשם?! – וידע הקטן את כלן:
 אלו הן "יוני מצרים", ולאֵלו יאמר "נזירים",
 וישנן "בעלות-מראה" מבליטות החזה כפקידים;
 נכתן "יונת-תכיים" משפרת את זנבה הנאה,
 "בעלות-הרעמה" מתהדרות במחלפה מקפת לערפון,
 כנופיה של "יוני-תלתלים" עם "תורים-ענקים" נפגשים,
 בפנה זו הוגים אהבים זוג "רומים" וזוגות "כושיים"
 שחורי-הראש; בינתים באות ביעף "יוני-פנינים",
 גוזל למשפחות ה"כמרים", איטלקים, שויצים וסורים.
 דומה זקן לילד: אני שערוֹתי מכסיפות
 באתי ללמוד מבני, וכמעט שהייתי ל"מבין".
 וככה הגיע ונכנס לתוך ה"עשרים וארבעה",
 ונכנס הנער לתוך חלומות בהקיץ, ואינו
 רואה אלא כל מה ששמע מרבו ב"חדרו":
 צוענים פושטים בכפר, משחית-גרזנים, נפחים –
 "מצרים" הם לדידיה! ואלמות השדה בעיניו
 הן אלמותיו של יוסף! ושואל למקום גן-העדן,
 ואיפה האורים-והתמים, והכהן הגדול איהו?
 אביב – ועלו המים, וראה מי ים-סוף במראה,
 גבעה בעיניו הר סיני! ואי דרך ירושלים? –
 וראה המלמד, כי מחו רופף וקשה לגמרא,
 אמר: דיו אם יעמיד יהודי כשר, ולמדו
 "חיי אדם" והכניס בלבם מוראו של יוצרו.
 נהפך הנער ודבק בקונו בנפשו ומאדו,
 זהיר במצוה, בצום, ומאריך בתפלה כזקן,
 גוער בנזיפה גם בי ובאחיו הגדולים, הדשים
 בעקבותיהם עברות – והשתיקוהו בבעיטה,
 עשו לו מעשים להכעיס, קנטרוהו בתוספות-כנויים:
 "צדיק", "חסיד" ו"רב", "קוזק של רבנו-של-עולם".
 דרכו של נער אצלנו: בר-מצוה – לך משוך בעל פרנסה!
 ולולה התחיל גם הוא מתרגל בענין פרקמטיה,
 אלא – לא נוצר לכן...

מה לך אספר, רב משה?
 משהחמירו ב"תחום", וגזרו על הקרקעות,
 ונטלה ה"טפה המרה", - היינו כלנו חנונים.
 גדולים התחרות ודחק, ולידי אונאה מביאים.
 במה נזונים בכפר? ב"נקיטת אצבע" לבדה
 בכף-המאזנים להטותה (וחסר ויתר בנגיעה),
 בטפה חסרה של פך...
 והתחיל הבחור צוח:
 "כתוב מפרש מה הוא? ואסורים, ובית-דין-של-מעלה?!"
 פותחים לו בדרך-ארץ - לך קרא "חי-וקים",
 - הוא באחת:
 "תרמית, אונאה - והדין!" - סלקנו ידינו ממנו:
 ישוב אל ספריו, הרב! - ואין לעשות עסק בפניו,
 יש אשר יזכה הגוי מן ההפקר ויביא אליה,
 ואפשר להנות, - השמר לך פן יראך הקטן!
 צריך להחבא מפניו כמפני השוטר, להבדיל...
 בפורים התאכסן בביתי משלח מארץ-ישראל,
 יהודי אדמוני, שזקנו מגדל ופרקו מאד נאה,
 בעל צורה וכרס, ופה לו, פה מפיק מרגליות...
 לאחר הסעדה בחבורה נשמטו הפנים יגעים,
 אלה בכה ואלה בכה: זה יושב מנמנם על פסאו,
 אחיו התפרקד לו כבר - עיפים מטרדות פרנסה,
 נחנו נשארנו, השנים, עם אותו המשלח, וספר
 לנו נסים ונפלאות מקברי האבות והקדושים,
 כיצד מבכים את אבני "כתל מערבי" הנשאר,
 קברה של רחל אמנו והלולא דבר רב יוחאי...
 נסים ופלאי-פלאות! ולא מלאו אזנינו משמע...
 ולולה יושב בצדי, בוערות עיניו כגחלים,
 תלויות בפני אותו משלח כבדול באבן-שוואבת,
 ממש בולע כל דבריו. ויאהר לשבת הלילה,
 ונפרד בקשי ממנו.
 ולמחרת הבקר, כשנסע
 אותו הזקן, לא בא אך ולולה לברכו בצאתו.
 אמור אמרנו: מי ידע מזונות של מי יספק עתה?
 יודעים אנחנו את דרכיו וכל שגעונותיו - ונשקט.

סְעֵדֶת־הַצְהָרִים הַגִּיעָה – וַאֲיִנוּ. וְנִתְבַּלְּבַל
מִחֵי מִחְרָדָה לְבָנִי, בְּקִשְׁנוּ, חִפְשָׁנוּ – אֵינָנו!
כְּנוֹפֵל לְתוֹךְ מִי־הַבָּאֵר! פָּנִינוּ לְשִׁכְנִים, שְׁאֵלָנוּ,
שְׁמָא רָאוּהוּ? – לִשְׂוֹא!... בְּעָרֵב הִבִּיאוּ מִכְרִי
כָּלוּ רוּעֵד מִקֵּר: בְּדֶרֶךְ מִצָּאוּ וְהִכִּירוּ.
וְעוֹד בְּאוֹתוֹ לִילָה כָּאֵשׁ בְּעַר הַקֶּטֶן, כְּתִנּוּר,
וְאָמַר, כִּי בְּמִתְנִיּוֹ הוּא חֵשׁ, וְכֵה בְּעַר, הֶלֶךְ וּבְעַר
שְׁלֵשָׁה יָמִים – וְמֵת...
אַחַר נִתְגַּלָּה הַדְּבָר:
גָּמַר וְלוֹלָה בְּנִפְשׁוֹ, לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר – שְׁיַעֲלָה
בְּעִצָּמוֹ לְאַרְץ־יִשְׂרָאֵל, – וְהִמָּתִין לְמִשְׁלַח בְּמִגְרֵשׁ.
חָמַד לוֹ לְצוֹן הַמִּשְׁלַח וְהִסִּיעוּ קִמְעָא בְּדֶרֶךְ.
לְאַחַר שֶׁהוֹרִידָהּ מִתּוֹךְ הָעֲגָלָה, הִתְעַקֵּשׁ
וְגָמַר לְנִדּוּד, וְאִם בְּרִגְלָיו. וְהֶלֶךְ בְּשִׁלְג, בְּצִנָּה.
פָּגְשׁוּ הָאֶכָר וְהַחֲזִירוּ – –
וְאָפְלוּ כָּלָנוּ יָדְעָנוּ
דְּרָכָיו – דְּרָכּוֹ שֶׁל מֶלֶכֶד, תָּם; אֵךְ נִשְׁמָה יִתְרָה –
זֹאת רָאִינוּ בְּחוּשׁ – הִיָּה הוּא בְּבִיתָנוּ
וְאִינָה מַעֲלָמָא הַדִּין... אֲמָנָם חֲמִימוֹת... נִשְׁמָה...
וְנִטְלָה הִיא מִשְׁמַת, וְנִתְרוֹקֵן הַבֵּית מִטְהָרוּ...
וְכִלְתָּה הָרָגֶל מִשׁוּק – אֲמַרְתִּי: אֵלֶךְ וְאַבְקָר
יְלָדִי וְלוֹלָה שׁוֹטָה; מִן הַסֵּתֶם יִתְגַּעְגַּע עַל אָבִיא.
וְעוֹבֵר אֲנִי עַל פְּנֵי בֵּית־הַקְּבֵרוֹת "לָהֶם" וְרֹאִיתִיו
כָּלוּ פְּרָחִים וְנִצָּנִים, וְעָרְבִים מִבְּכּוֹת הַגָּלִים.
וְנִכְנָסָה שְׁטוֹת בִּי, אֶלְמָלִי, רַב מִשָּׁה... אֶלְמָלִי זִרְקָתִי
פְּרָחִים עַל קְבָרוֹ... נִצָּנִים... וְהוּא כָּכָה מְחַבְּבֵם, כָּכָה...
נֶאֱנָק שְׁמִיחָה וְנִשְׁתַּתֵּק, וְיֵשֵׁב "הַצְּלוּי" וְנִדָּם.
– קוֹמָה, אָחֵא, וְשׁוּב – פֶּסֶק יוֹכִים – אֵל "הַמְּקָרָה",
יַעַן יֵשׁ לְחוּשׁ לְבָא הַלְבָּלֵר, וְלֹא יָאָה לְאַסִּיר
לְהִיּוֹת יוֹשֵׁב בְּחוּץ, – וְנַעֲלֶתֶת הַדְּלֶת בְּעֵדָה!
וְעִמְדָה חֲמָתוֹ שֶׁל תַּמוּז לֹוֶהֲטָה בְּאַמְצָע שְׁמִים,
וַיָּמִים שֶׁל פְּלֻדוֹת נִשְׁפָּכִים, וְשִׁבְיָבִים, וְרִשְׁפִּים וְזִהְרוּרִים.

Lausanne

שיעור 5

הפגישה עם ארץ ישראל - "הוי ארצי מולדתי" ו"אני - לי משלי אין כלום"

שאל טשרניחובסקי, הוי ארצי מולדתי

הוי, ארצי! מולדתי!
הרטשים קרח.
עדר עלפה: שוה וגדי.
זהב-הדר שמת.

מנזרים, גל מצבה,
כפות-טיט על בית.
מושבה לא-נושבה,
זית אצל זית.

ארץ! ארץ-מורשה!
דקל רב-כפים.
גדר-קוצבר רשע.
נחל כמה המים.

ריח פרדסי-אביב.
שיר-צלצל גמלת.
חל-חולות לים סביב.
צל שקמה נופלת.

ארץ-נחלת מדבר-סין!
קסם כוכבי לכת.
הבל-זעם החמסין,
מלונה בשלכת.

כרם-גפן נים-לא-נים.
תל-חרבה נחרשת.
תכול-לילות וילל-תנים.
משאבה נוקשת.

הוּי, הוּי, אֶרֶץ חֲמֻדַּת-לֵב!
הַשְּׁמִיר, הַשִּׁית.
בֵּיר סוּד יְתוֹם בְּגֵב.
בְּשָׁמִים עֵיט.

מְטָלִיּוֹת מְדַבֵּר וְחוֹל.
שָׁבִיל זְרוּעַ שְׁחָלַת.
בָּיִם שֶׁל אֹר טוֹבֵעַ כָּל,
וְעַל פְּנֵי כָל הַתְּכַלֵּת.
תל-אביב 1933

שאול טשרניחובסקי, אני - לי משלי אין כלום

וְאֲנִי – לִי מִשְׁלִי אֵין כָּלוּם, גַּם לֹא שְׁלַחַן!
וְאִם יֵשׁ אֲשֶׁר תִּבּוֹא שְׁעַת-חֲלֻשָּׁה חוֹרָה,
תִּפְרֹשׁ אֶת אֲרִיגָה עַל נֶפֶשׁ מִתְּגַעְגָּעָה
עִם עָרֵב רֶב-אֵימָה אוֹ אֶלֶם חֲצוֹת-לַיִל,
וְהֵלֵב יִגַּע כֹּה מִשְׁקָר הַמוֹן-עַם
וּמִתְפַּלֵּל בְּלֹאט – בְּאֵין אִמָּר וּדְבָרִים –
אֶל יָד מְלֻטֶּפֶת בְּרֹךְ, אֶל לֵב יַחִיל דּוֹמָם,
הַמַּחְרִישׁ אֶתְךָ, כּוֹאֵב אֶת כְּאֵבְךָ,
בְּצַעְרְךָ לוֹ צָר וּבְגַעְגּוּעִים שְׁלֶךְ
עַל רִמּוֹז כָּל-שְׁהוּא מַעֲבָר לְקִטְנוּת;

בֵּין ד' כְּתָלִים שֶׁל חֹדֶר לֹא-לֶךְ,
אֲשֶׁר גְּבִי זָרִים הִטִּילוּ בּוֹ לְכָלוֹךְ,
וְטִשְׁטִישׁוֹ צָבָעוּ בְּמַבֵּט וּבְמַגָּע,
לְטִישׁוֹ כֶּף-הַמִּנְעוּל וְשִׁפְשִׁפוֹ הַקֵּת;
עַל הַמִּשְׁקוּף הַדֵּל אֲבָקַת זוּהַמָּתָם,
מֵאֲוִי נִכְרִים וְטַעֲמוֹ שֶׁל זֶר,
תְּלוּיִים תְּבִנִית-קוֹרִים קֶשֶׁה נֶאֱלָחָה,
וְאֵין בְּחֹדֶר כָּלוּם, דְּבָר אֵלִיו תְּדַבֵּק
עֵינֶךָ מִתּוֹךְ חֶבֶה, זְכָרוֹן שְׁעָה יָפָה,
מְלֻטֶּפֶת בְּאוֹת וּבְרִמּוֹז אֹר אוֹ צִלִּיל.

גַּם זֶה יָדוּעַ לִי: כִּי לְעוֹלָם אֲנִי
לִי בֵּית לֹא אֲבִנֶּה, וְלֹא תִגִּיל עֵינֵי
בְּדַפֵּק מַעְדֵּר זְרִיז עַל סֵלַע, קִרְקָעוּ
תִּגַּל אֶת מַעְרָה לְקִרְאָת מַסַּד כָּבוֹל;
לֹא אֶקְדֵּם בְּרָכָה כָּל לְבִנָּה עוֹלָה,
לֹא יֵרֶן לְבִי עִם גִּמְר סָפוֹן שָׁרִיר,
וְלֹא אֶזְכֶּה קַיִם מִצּוֹת בְּנֵי אֶרֶץ.
אוּלֵּי כִּבֵּר לֹא כִּדְאִי: יָדֵי עוֹד נְטוּיָה,
וּבִמְנוּרָה עוֹד אֹר, עֲלִיז, בְּהִיר, גְּדוֹל;
אֵן מִי יָדַע, הוּא, מִי, אִם דִּי הַשְׁמָן בָּה?

וְכֶרֶם לֹא אֵטַע, לֹא אֶסְקֵל, וְבו
לֹא אֶשְׁלַח צְנוּר לַמַּיִם הַמִּפְרִים,
כִּי לֹא אֶשְׁתַּל שְׁתִּיל, כִּי לֹא אֶכְאֵב בְּצִמְאוֹ,
וְגַן קֶטֶן לֹא לִי, לֹא עַל חֲלָקָה שְׁלִי,
לְנִטּוּעַ בָּה מִטֵּעַ אֲשֶׁר נְטָעָה אִמִּי
בְּאֶהְבָּה וּבִשְׁרִיר אִשָּׁה רַעֲנָנָה,
בְּגִמּוּל אוֹן יַפְעָתָה עִם אֲשֶׁר אִם-בְּנִים,
אוֹתָם פְּרָחִים צְנוּעִים, הָרֹאשׁוֹנִים לְכָל
הַמּוֹן פְּרָחֵי עוֹלָם שֶׁפָּאָרוּ לְבִי,
הַעֲבִידוֹנִי יוֹם, כְּשֶׁפּוֹנִי בַחֲלוּם.

וְלִי לוֹ אֵן שְׁלֶחַן! אוֹתָהּ פָּנָה קִטְנָה,
שְׁבָה אָדָם רָגִיל לְהִתְיַחַד עִם אֹר
עוֹלָם-כָּל-עוֹלָמוֹתָיו, מִתּוֹךְ נִיצוּץ חַיִּים
שֶׁשִּׁשְׁטִישׁוֹ בְּאֵין-סוּף, הִגִּיוֹן יָדִיד מִכְּבָר,
חֲזוֹן מוֹרֶם מַעַם, פְּלִיט אָבֵן אוֹ פְּלִיט גּוֹיִל;
אוֹ בִּשְׁעָה בְּרוּכָה בְּשִׁפְעַ שֶׁל שִׁירָה
תִּקְרֶה-תִּפְּךָ כִּגֹּל מִתּוֹךְ נִגּוֹן אֶלֶם
הַמְּנַסֵּר בִּלְבָב, דּוֹרֵשׁ לוֹ הַמוֹצָא,
וּבַעֲתָרַת אוֹן כְּדִי לִרְשֵׁם בְּיָד
קוֹדֶחַת בְּגִילָה עַל-גַּב פְּסוֹת נִיר.

נִדְדַתִּי כָּל יָמִי, אוּלֵּי אֲשׁוּב אֲדָד...
נִכְסִי-דְּלָא-נִיִּידִי לֹא לְנוֹדֵד, לֹא לִי.

אם לא שִׁלַּחַן שְׁלִי, יֵצֵב עָלִי שִׁלַּחַן
 דְּבַר כָּלוּ שְׁלִי, אֶתִּי שׁוֹהָה, נוֹדֵד,
 יִסֵּף עָלִי מִמֶּסֶךְ חֲלוֹם גֶּן-בְּעָלִיו,
 או יַעֲטֹפְנִי צֶל אוֹלָם בְּנוּ יָדִי,
 יִבִּיט עָלִי – נֹצֵב עַל כֵּן – דּוֹמָם, אֵלִם,
 מִתּוֹךְ חֶבֶה, מִתּוֹךְ לְטִיפְתּוֹ רֶכֶה,
 דְּבַר אֶחָד אֲנִי רוֹצֶה: עַל שִׁלַּחַנִּי
 אֶךְ אֲנִידְרֹטָה אַחַת בָּאֶבֶן אוּ בְעֵץ.

תַּעֲשֵׂה הָאֲנִדְרֹטָה בְּזִלְת מוֹצָקָה,
 שְׁחֹרֶר-שִׁבְשֹׁחֹר הַגּוֹשׁ אֶכּוֹל אֲשֶׁר-בְּרֹאשִׁית,
 כְּמִלְאָכֶת מֶלֶךְ וְאֲשׁוּר – מְזִכֶּרֶת לְדוֹרוֹת.
 לְהִיּוֹת כָּל רֶשֶׁם פָּנֵי הָאִישׁ בּוֹ יִחַרֵּט
 מִצֶּק שֶׁל עוֹלָמִים, מִצֶּק בְּרִזָּל וְאֵשׁ,
 אֶךְ כְּהִיּוֹתוֹ גַּם הוּא – אָדָם בְּרִזָּל וְאֵשׁ
 מְחֻקָּקִם שֶׁל כָּל בְּאֵי עוֹלָם רְחוּק,
 לְדַעַת אֱלֹהִים פָּנִים אֶךְ אֵל פָּנִים.
 עֵנֶק חוֹזֵי-תֵבֵל, חֲלוֹם תָּם עֲלוֹמִי,
 נִבְיָא מְדַבֵּר פֶּאֶרֶן, נִבְיָא סִינִי – מֹשֶׁה.

תַּעֲשֵׂה הָאֲנִדְרֹטָה מִנְחָשֶׁת קְדוּמִים,
 אֲשֶׁר בָּהּ צַר מִירוֹן, וַחֲצִצְרוֹת יוֹן
 הִרְעִיעוּ בְּאֵיִם כְּבוֹד לְאִפּוֹלוֹן,
 כְּבוֹד לְבַחִיר בְּנִי, רֹאשׁוֹן בְּמִשׁוֹרְרָיו,
 מוֹשִׁיבֵי הָאוֹלִימְפֹּס הַמּוֹן אֱלִים נָאִים.
 שְׁתוּם-עֵינִים זֶה חוֹזֶה עוֹלָם-יִפְעָה
 לֹא רָאִתָּה עַד כֹּה כְּמָהוּ עֵין רוֹאֶה,
 הָאִישׁ אֲשֶׁר יֵצֵק מְלִים כְּמַגְנִינָה
 מִכֶּסֶף-רִנָּנוֹת, מִכְתִּיר עַל־דְּפָנָה
 לְעַד לֹא יִבְלוֹן, אֲשֶׁר קָרָא הוֹמֵר.

תַּעֲשֵׂה הָאֲנִדְרֹטָה מְשִׁישׁ פְּנִטְלִיקוֹן,
 מְמַרְמְרָה קְדוּשָׁה הֶרֶת אֵלֵי יוֹן,
 כְּבִשָּׁה יָד פִּידִיאַס, אוֹלִי זָכָה עַד-דִּי,
 אוֹלִי רֶכֶה בָּחֵן, תִּתֵּן בְּטוֹי נֶכוֹן

לְדֹר עִם כְּסָף-עֵב, נוֹגַע פִּי תְהוֹם,
מְשִׁיג אֲמַת-הַהוֹד, תּוֹפֵס הוֹד הָאֲמַת,
מַעֲיֵן חֲכָמָה וָאוֹר לְדוֹר רְחוֹק מְדוֹר,
חוֹקֵר רְגִשִׁי אָנוּשׁ וּמִלְכִּיּוֹת אָדָם
עַל מִצַּח אֵל שְׁלֹו וּבְעֵינַי רֹאֵה-כֹל
שֶׁל גֵּאוֹן הַמַּחֲשָׁבָה, רֹאשׁוֹ שֶׁל אֶפְלָטוֹן.

תַּעֲשֵׂה הָאֲנֵדְרִטָה אֶלּוֹן עֵץ אוֹדֵנוּלֵד
וּפֶסֶל אֶת גִּטָּה לִי בְיַד עֲוֵה-רֶפָה,
יִפֶּה רוּחַ וּגְוִיָּה, תַּפְאֶרֶת הָאָדָם.
עֵינַיִם תִּקְרַע לוֹ לְקִלוּט תִּבֵּל כָּלָה
עִם לֵב יְבִין חֲזוֹת דּוֹר מֵת וְדוֹר עוֹלָה,
חוֹבֵק זְרוּעוֹת עוֹלָם, חוֹבֵב חֵידַת שְׁמִשׁוֹת,
פוֹתֵר הַגּוֹת הַגֵּל, סָח פִּלְא אֵילָנוֹת,
עָמוּס מִסְתָּרֵי כָל-חַי, דּוֹבֵר עִם הַדּוּמָם
וְתֵר צְפוּנֵי דוֹרוֹת בְּעֶצֶם חֲטוּבָה,
מַעֲיֵן שִׁירָה רַבָּה, עֵר לְהוֹלֵךְ וּלְבָא.

תַּעֲשֵׂה הָאֲנֵדְרִטָה בְּרִזְל-סִיגִים עָמוּם
עֵר לְנוֹגַע בּוֹ, עוֹנָה בְּקוֹל הַדּוּ
כֶּהָד אֲשֶׁר הָיָה בְּלִבּוֹ זֶה הַגְּדוֹל
לְצַעֵר וּלְגִיל, לְאֲשֶׁר וּלְכָאֵב,
לְאֶהֱבָה, לְבוֹז, שְׁנָאָה וְרַחֲמִים
שֶׁל מֶלֶךְ רֵד בְּעָם וְצַעִיר הַקְּבָרִים,
לִיָּצֵן וּלְב-חֲכָמָה, רוֹצֵחַ בְּעַד מַחִיר,
הוֹלֵל, רוֹדֵף-כְּבוֹד, מַלְכָּה, נָשִׁים הוֹלָלוֹת,
בֶּן-מֶלֶךְ בַּחִיר-אָדָם אוֹ יְהוּדֵי מְרֻדֵּף:
בוֹחֵן כְּלִיּוֹת וּלְב, וְאֵין בְּלִתּוֹ – שֶׁקְסָפִיר.

תַּעֲשֵׂה הָאֲנֵדְרִטָה מֵאֲבֵן יְהוּדָה,
קִשָּׁה כַּחֲלָמִישׁ, תּוֹסֶסֶת בְּדָמִים;
קִשָּׁה בְּפָנֵי גְדוֹלִים וּלְב שׁוֹתֵת דָּמִיו,
שְׁכוֹר מַחְזִיוֹנוֹת, מַצְדֵּק רֵם עַל כָּל;
הַר גַּעֲשׁ, הַר פּוֹלֵט בְּרֵד אֲבֵן יִקְרָה,
רַב-מָג בְּקֶסֶם נִיב וְהֶגְהָה לְהַבּוֹת,

חולֵשׁ עַל רַעְמִים יִתִּיז פִּיּו הַקְדוֹשׁ;
 שׁוֹבָה אֲמוֹת-עוֹלָם בְּכֶשֶׁף זַעֲמוֹ,
 נִגִּיד חוֹזֵי-חֲזוֹן, – תַּעֲשׂ הָאֲנִדְרָטָה
 דְּמוֹת מְנַחֵם עַמִּי יִשְׁעִיה בֶּן-אֲמוּץ.

תַּעֲשׂ הָאֲנִדְרָטָה שְׁנֵהב-הִנְדוּ עֵתִיק
 שְׁהַעֲלָה צֶהָב, כְּבֶשֶׂר שְׂזוּף חֲמָה,
 דְּמוֹת הָעֲשִׁתָּרֶת לִי, לוֹטָה שְׁמָלוֹת כָּלָה,
 אֲדָרֶת כְּבֹדָה שְׁבָלָה נוֹשֵׁק קֶרֶסֶל;
 "לֹא יִרְאֶנָּה וְחִי!" כָּל קֶפֶל – רָמְזוּ חִי,
 כָּל קֶמֶט – הִגָּה אֵשׁ, וּבִתְאוֹת הַפֶּקֶר
 מְתַנִּים וִירֵךְ וְשֵׁד טָרֵם יִתְגַּל
 בְּמִשְׁמַעַת אֵיתָנִים, שְׁנִקְדָּשׁוּ בָּחִי,
 נִצְבֶּת בְּהֶדֶר יִפְיָה, בְּחֶג פֶּלְחָן – – –
 אֲנִי – לִי מִשְׁלִי אֵין כָּלוּם, אֵף לֹא שְׁלָחַן!

ירוּשָׁלַיִם (קאטאמון) תל-אביב, 1937